

REFERENCES

Andrushkina, M. I. "Zlyttia ta pohlynnania: ukrainski realii" [Mergers and Acquisitions: Ukrainian realities]. http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Economics/10_103937.doc.htm

Audytorska kompaniia Ernst&Young. <http://www.ey.com/UA/uk/Home>

Bohma, S. D. "Problemy ta perspektyvy konsolidatsii kapitalu v bankivskii systemi Ukrainy" [Problems and prospects of consolidation of capital in the banking system of Ukraine]. http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/1_7e_2011/article/11BSDBSU.pdf

Informatsiina sluzhba rynkiv, shcho rozvyvaiutsia (ISRR). <http://www.securities.com/dw/>

Kubakh, T. H. "Rynok zlyttia ta pohlynnania: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku" [Market M & A: current state and prospects]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1151>

Miedviedkova, N. S. "Uhody pro zlyttia ta pohlynnania u bankivskomu sektori ekonomiky Ukrainy" [Agreement on mergers and acquisitions in the banking sector of Ukraine]. http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk_files/2009/2009_05/09_05_17.pdf

Tarasova, O. V. "Problemy ta perspektyvy rynku zlyttia ta pohlynnania v Ukraini" [Problems and prospects of mergers and acquisitions in Ukraine]. <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10023/1/35.pdf>

"Ukrainskyi rynek M&A-2013 – tendentsii ta ochikuvannia" [Ukrainian market M & A-2013 – trends and expectations]. <http://www.rbc.ua/ukr/print/show/ukrainskiy-rynek-m-a-2013-tendentsii-i-ozhidaniya-18042013161500>

Науковий керівник: Примостка Л. О., завідувач кафедри менеджменту банківської діяльності ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

УДК 336.71: 311.17

МІЖНАРОДНІ ОЦІНКИ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

© 2014 П'ЯТНИЦЬКИЙ Д. В.

УДК 336.71: 311.17

П'ятницький Д. В. Міжнародні оцінки стійкості банківської системи України

У статті розглянуто міжнародні рейтинги як інструмент оцінки фінансової стійкості українських банків. Обґрунтовано використання агрегованих індексів, розроблених у рамках досліджень Всесвітнього економічного форуму для оцінки слабких місць, що знижують конкурентоспроможність банківської системи України. Проаналізовано динаміку Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2005 – 2013 рр. та Індексу фінансового розвитку за 2009 – 2012 рр., наведено їх структуру. Виділення тенденцій у динаміці показників субіндексів, що характеризують фінансову стійкість банківських установ, засвідчило збереження сформованих під час кризи проблем. Показано негативний вплив низького рівня розвитку фінансового ринку на економіку України, що на практиці означає складність доступу до кредитів, наявність невирішених питань у площині стабільності банківської системи країни. Підкреслено значну роль факторів погіршення макроекономічного середовища та політичної нестабільності при оцінці міжнародними експертами вразливості українських банківських установ.

Ключові слова: стійкість банківської системи, міжнародні рейтинги, агреговані індекси.

Рис.: 4. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 11.

П'ятницький Дмитро Валерійович – аспірант, відділ моделювання та прогнозування економічного розвитку, Інститут економіки та прогнозування НАН України (вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна)

E-mail: Piatnytskyi_DV@mail.ru

УДК 336.71: 311.17

Пятницкий Д. В. Международные оценки устойчивости банковской системы Украины

В статье рассмотрены международные рейтинги как инструмент оценки финансовой устойчивости украинских банков. Обосновано использование агрегированных индексов, разработанных в рамках исследований Всемирного экономического форума для оценки слабых мест, снижающих конкурентоспособность банковской системы Украины. Проанализирована динамика Индекса глобальной конкурентоспособности за 2005 – 2013 гг. и Индекса финансового развития за 2009 – 2012 гг., приведена их структура. Выделение тенденций в динамике показателей субиндексов, характеризующих финансовую устойчивость банковских учреждений, доказало сохранение сложившихся во время кризиса проблем. Показано негативное влияние низкого уровня развития финансового рынка на экономику Украины, что на практике означает сложность доступа к кредитам, наличие нерешенных вопросов в сфере стабильности банковской системы страны. Подчеркнута значительная роль факторов ухудшения макроекономической среды и политической нестабильности при оценке международными экспертами уязвимости украинских банковских учреждений.

Ключевые слова: устойчивость банковской системы, международные рейтинги, агрегированные индексы, Украина.

Рис.: 4. **Табл.:** 3. **Библ.:** 11.

Пятницкий Дмитрий Валериевич – аспирант, отдел моделирования и прогнозирования экономического развития, Институт экономики и прогнозирования НАН Украины (ул. Панаса Мирного, 26, Киев, 01011, Украина)

E-mail: Piatnytskyi_DV@mail.ru

UDC 336.71: 311.17

Piatnytskyi Dmytro V. International Assessment of Sustainability of the Ukrainian Banking System

The article considers international ratings as the instrument of assessment of financial sustainability of Ukrainian banks. It justifies the use of aggregated indices developed within the studies of the World Economic Forum for assessing weaknesses that reduce competitiveness of the Ukrainian banking system. It analyses dynamics of the Index of Global Competitiveness for 2005 – 2013 and Index of Financial Development for 2009 – 2012 and shows their structures. Allocation of tendencies in dynamics of indicators of sub-indices, which characterise financial sustainability of banking institutions, proved preservation of the problems that appeared in the time of the crisis. The article shows negative influence of the low level of development of the financial market upon the Ukrainian economy, which in practice means difficulty of access to loans and availability of unsolved issues in the sphere of stability of the banking system of the country. The article underlines significant role of factors of deterioration of the macro-economic environment and political instability when international experts assess vulnerability of Ukrainian banking institutions.

Key words: banking system sustainability, international ratings, aggregated indices, Ukraine.

Рис.: 4. **Табл.:** 3. **Библ.:** 11.

Piatnytskyi Dmytro V. – Postgraduate Student, modeling and forecasting department of economic development, Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine (vul. Panasa Myrnogo, 26, Kyiv, 01011, Ukraine)

E-mail: Piatnytskyi_DV@mail.ru

Масштабні негативні наслідки світової фінансової кризи змусили фахівців фінансової сфери робити активні кроки з ліквідації проблем, що тривалий час накопичувались як на національних, так і на глобальному ринках. Серед слабких місць, які були визначені, – значна вразливість банківських систем у переважній більшості країн, що відчули на собі дію кризи. Для глобального світу нестабільність банків означає наявність осередку, де формуються проблеми, які згодом можуть перерости у кризові негаразди.

Серед методів, які застосовуються у світовій практиці з метою оцінки фінансової стабільності в країні та фінансової стійкості її банківських установ, добре зарекомендували себе: рейтингування (рейтингові оцінки національних і міжнародних агенцій, установ, окремих експертів), індексний (через моніторинг індексів фінансової стійкості та побудову й аналіз різних зведених індикаторів), стрес-тестування. Сьогодні ці методи тісно переплітаються, і рейтингові оцінки дуже часто представляються у вигляді агрегованих індексів, що включають у себе індикатори стійкості.

Наявність поставлених, але нерозв'язаних повною мірою завдань у сфері оцінки фінансової стабільності змушує науковців і практиків активно продовжувати розробку теоретичних і методичних підходів до проблем рейтингового оцінювання банківських установ. Значний внесок у цій сфері зроблено як іноземними, так і українськими вченими, особливо після кризи, коли питання надійності банківського сектора стало дуже актуальним. У цьому контексті варто згадати роботи І. Бабкіної, Л. Долінського, А. Карминського, Р. Корнилюка, С. Ніколаєнка, А. Пересецького, А. Петрова, О. Смородінова, Р. Хейнсворта, Є. Шпитко [1 – 6]. Слід відмітити, що сьогодні більшість національних рейтингів зорієнтовані на врахування окремих ризиків, і переважна з них – на оцінку кредитоспроможності банківських установ. Системного, закінченого дослідження ще не представлено.

Міжнародні рейтинги, як правило, дають більш розгорнуті характеристики, визначають позицію банківської системи окремої країни порівняно з іншими на основі більш широкого переліку показників. Однак вони мають і серйозні

вади: суб'єктивність оцінок експертів, що залучаються поряд з офіційною статистикою; неврахування національних особливостей, що викривляє оцінювання; часту заангажованість замовників; непрозорість методології.

Враховуючи «за» і «проти» міжнародного рейтингування, за відсутності завершеного аналізу фінансової стабільності України та інтегральних оцінок, що викликають довіру, на практиці затребуваними стають оцінки тих провідних світових рейтингових агенцій та міжнародних організацій, які мають прозору і чітку методологію, найменше критикуються фахівцями. *Метою* статті є аналіз динаміки міжнародних рейтингових оцінок розвитку фінансового сектора України, фінансової стійкості вітчизняного банківського сектора для визначення існуючих тенденцій, слабких сторін, що знижують конкурентоспроможність та потенціал розвитку країни.

Для моніторингу ситуації на глобальному рівні із урахуванням динаміки процесів і міжкраїнових порівнянь на практиці добре зарекомендували себе дослідження Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) і, зокрема, розроблений Індекс глобальної конкурентоспроможності (ГІК, Global Competitiveness Index (GCI)), який був розроблений для оцінки потенціалу зростання країн у середньостроковій й довгостроковій перспективі [7]. На сьогоднішній день ГІК дозволяє отримати зважену характеристику національної економіки у світовій системі координат, оцінити відносно сильні та слабкі сторони національної економіки та порівняти їх з іншими країнами.

Аналіз динаміки індексу за 2005 – 2013 рр. свідчить, що Україна за виділений період не піднялась у світовому рейтингу, залишившись на 84-му місці (рис. 1, табл. 1). Однак якщо взяти до уваги те, що за цей час кількість країн у вибірці збільшилась на 34 (із 114 до 148), то можна сподіватись, що у вимірі 2005 р. статус, принаймні, не змінився; якщо ж урахувати незначне підвищення набраних балів із 3,9 до 4,05 (із 7 можливих), то маємо навіть незначне підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

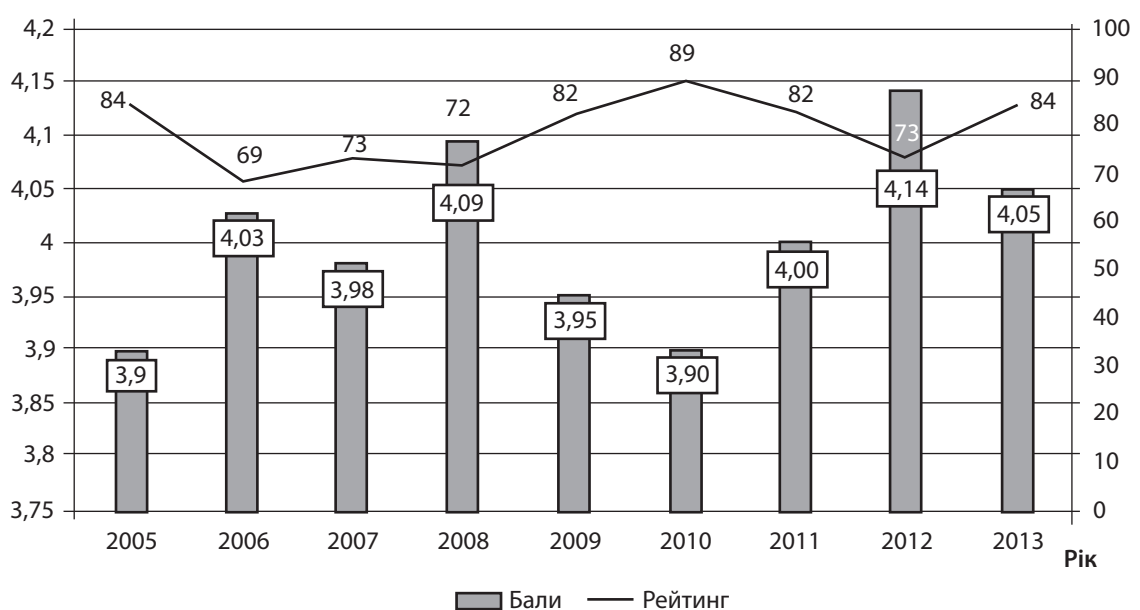

Рис. 1. Динаміка Індексу глобальної конкурентоспроможності України у 2005 – 2013 рр.

Джерело: складено за даними ВЕФ [8].

Місце України у рейтингу глобальної конкурентоспроможності

Показник	Рік								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Рейтинг України по GCI	84	69	73	72	82	89	82	73	84
Рейтинг України по групі 8 «Рівень розвитку фінансового ринку»	88	63	85	85	106	119	116	114	117
Рейтинг України по індикатору «Стійкість банків»	93	41	75	112	133	138	141	142	143
Кількість країн у вибірці	114	122	131	134	133	139	142	144	148

Джерело: складено за даними ВЕФ [8].

Серед чинників, що роблять важливий внесок у посилення конкурентоспроможності країни і, відповідно, входять до складових ГІК, варто віднести рівень розвитку фінансового ринку (8-ма з 12-ти група показників, які формують агрегований індекс). Розвиненість фінансового ринку у вимірі індексу конкурентоспроможності ϵ , у свою чергу, також агрегованою оцінкою, що характеризує: наявність фінансових послуг (8.01), доступність до фінансових послуг (8.02), фінансування через національний фондовий ринок (8.03), простоту доступу до кредитів (8.04), присутність венчурного капіталу (8.05), стійкість банків (8.06), регулювання фондових бірж (8.07), індекс юридичних прав (8.08) [9].

Те, що дана складова має значущий вплив і для України, показано на рис. 2, де при зниженні оцінки розвитку вітчизняного фінансового ринку і кількість балів ГІК для країни зменшується, а при стабільному значенні – практично незмінною залишається і оцінка конкурентоспроможності.

За даними звіту 2013 – 2014 рр., для України були знижені бальні (від 0 до 7) оцінки по 4-х показниках: доступність до фінансових послуг – із 3,5 до 3,4; присутність венчурного капіталу – із 2,2 до 2,1; стійкість банків – із 3,1 до 3; регулювання фондових бірж – із 3,1 до 2,9. Погіршення динаміки вказаних показників, серед іншого, призвело до досить низького рейтингу України – 117 місце із 148. Найкращі результати за рівнем розвитку фінансового ринку

показали: Гонконг (6,02 бала), Сінгапур (5,82), Південно-Африканська Республіка (5,8). Російська Федерація – на 121 місці із 3,39 балами, Молдова зайняла 105 місце (3,60), Республіка Казахстан – на 103 місці (3,67) [9].

Серед характеристик розвитку фінансового ринку країни важливе місце займає стійкість банківської системи. Для України це є особливо значущим, оскільки у національній системі фінансового посередництва домінуюче становище займає банківський сектор, що зумовлює спрямованість основних ризиків, які загрожують фінансовій стійкості саме на банківську систему.

Аналіз динаміки рейтингової позиції України (див. табл. 1) по індикатору «стійкість банків» свідчить про дуже низьку (у глобальному вимірі) конкурентоспроможність вітчизняної банківської системи. Особливо вона погіршилась внаслідок кризи: у 2009 р. – останнє 133 місце, у 2010 – 2011 рр. – передостанні 138 і 141 місця (відповідно, із 139 і 142). У звіті за 2013 – 2014 рр. в Україні хоча й не останнє, а 143 із 148, однак бальна оцінка (3,0) є нижчою порівняно з минулим роком (3,1) [9]. На рис. 3 наведено динаміку показника «стійкість банків України» і середнє його значення по всій групі країн. З даних видно, що незважаючи на те, що за останні три роки українська банківська система зробила реальні кроки в напрямку покращення її стійкості, це відображено у зменшенні розриву із середніми по групі

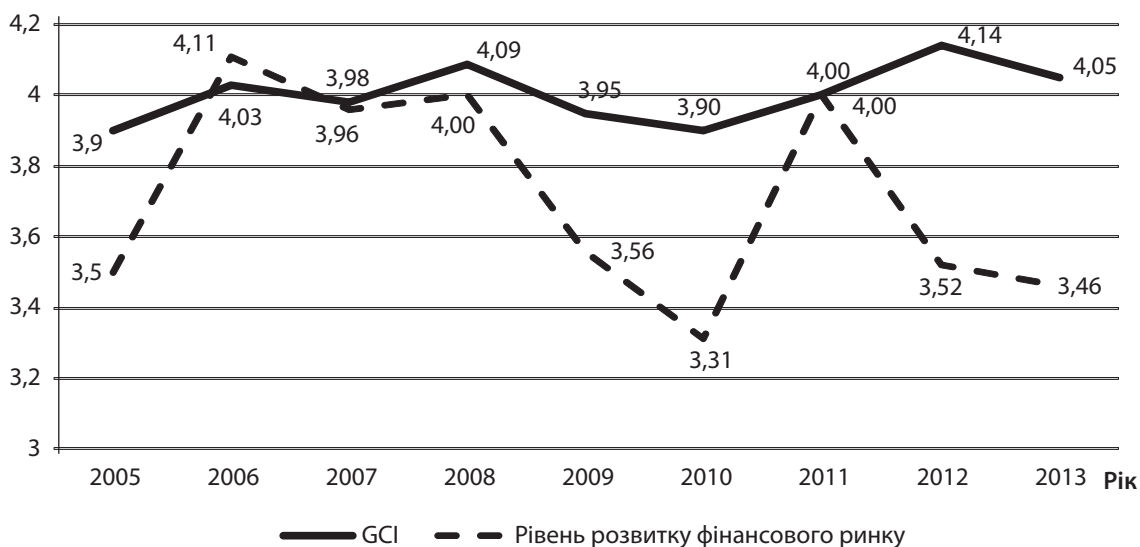

Рис. 2. Динаміка індексу конкурентоспроможності та рівень розвитку фінансового ринку України у 2005 – 2013 рр.

Джерело: складено за даними ВЕФ [8].

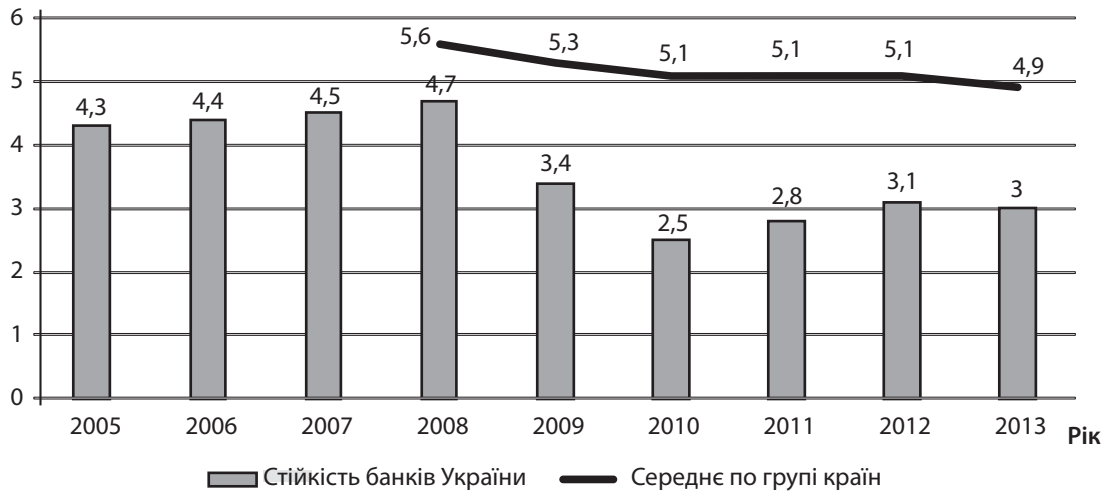

Рис. 3. Стойкість банківської системи України у порівнянні із середнім значенням по групі країн

Джерело: складено за даними ВЕФ [8].

значеннями, однак вона залишається вразливою: 3,0 бала порівняно із середнім по вибірці 4,9 і найкращим показником 6,7 (у Канади та Нової Зеландії) підтверджують це.

Оскільки стійкість банківських установ і розвиток фінансового ринку напряму пов'язані із забезпеченням ефективного розподілу фінансових ресурсів у просторі та часі, то доречним буде розглянути динаміку індикатора «Доступність позичок», що характеризує виконання банківською системою даної функції. Як свідчить рис. 4, за останні два роки значення показника (2,3) все ще не досягло передкризового рівня (3,4 бала) – внаслідок посилення контролю за кредитною діяльністю, для забезпечення стійкості банків, умови кредитування суб'єктів стали більш жорсткими.

Погіршення доступу до фінансування має відчутний вплив на умови ведення бізнесу. У переліку факторів, що стримують економічну динаміку, першим цей чинник за результатами 2013 р. назвали 16,7% опитаних респондентів. Серед найбільш проблемних він випередив такі, як: корупція (15,5%), неефективна державна бюрократія (13,4%), по-

даткове регулювання (11 %). Варто зазначити, що ситуація різко погіршилась за останні 5 років, бо за підсумками 2008 р. серед факторів, що стримують ведення бізнесу, цей чинник був на 4 місці після нестабільності політики, рівня оподаткування, інфляції, у той час як два попередні роки недоступність позик впевнено лідирує як негативний (табл. 2).

Таблиця 2

Складність доступу до фінансування як чинник, що стримує ведення бізнесу

Період / Показник	Рік				
	2008	2009	2010	2012	2013
% відповідей респондентів	8,5	13,5	10,8	15,3	16,7
Місце у рейтингу	4	2	3	1	1

Джерело: складено за даними ВЕФ, [8].

Зростання ролі фінансового посередництва у активізації економічної динаміки змушує розглядати різні аспекти, які визначають особливості фінансового розвитку країн,

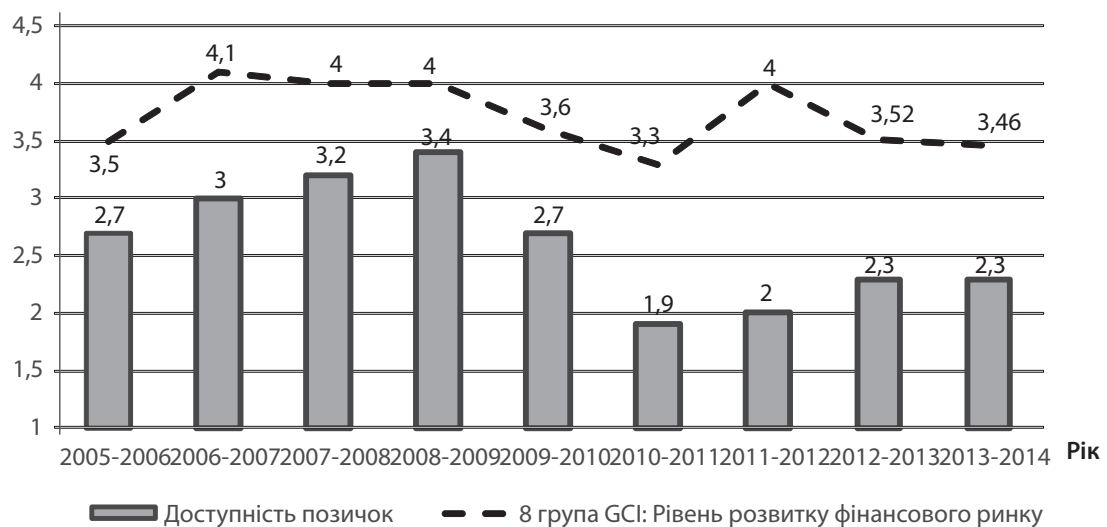

Рис. 4. Динаміка субіндексу GCI «Рівень розвитку фінансового ринку» та індикатора, що характеризує доступність позик в Україні, (бали від 1 до 7)

Джерело: складено за даними ВЕФ [8].

адже вони надають переваги одним країнам і стримують поступ інших. У цьому контексті привертає увагу Індекс фінансового розвитку (ІФР, *Financial Development Index*, (FDI)), розроблений експертами в рамках досліджень Все-світнього економічного форуму. Агрегована характеристика рівня фінансового розвитку подається через аналіз із трьох сторін: 1) факторів, політики та установ (*factors, policies, and institutions*); 2) фінансового посередництва (*financial intermediation*); 3) фінансового доступу (*financial access*). Результати зведений індекс побудовано на основі 7 субіндексів, що характеризують: інституційне середовище (*institutional environment*), бізнес-середовище (*business environment*), фінансову стабільність (*financial stability*), банківські фінансові послуги (*banking financial services*), небанківські фінансові послуги (*non-banking financial services*), фінансові ринки (*financial markets*), фінансовий доступ (*financial access*) [10]. Третю з цих складових – фінансову стабільність – представлено через стабільність валюти, банківської системи та ризик кризи суверенного боргу. До множини 16 показників, які описують фінансову стабільність, включено індикатори фінансової стійкості банків (табл. 3).

Низькі оцінки міжнародних агенцій щодо фінансової стабільності в Україні та фінансової стійкості її банківських установ мають досить сильний негативний вплив на економічний розвиток, адже така інформація стримує інвестиційні потоки в Україну, підвищує ціну зовнішніх запозичень на світових ринках капіталу. На внутрішньому ринку від посилення фінансової стійкості банків залежить зростання довіри домогосподарств та економічних суб'єктів, що, у свою чергу, є основою успішного функціонування грошово-кредитного сектора країни.

ВИСНОВКИ

Отже необхідність адаптації України до світових глобалізаційних процесів потребує розширення конкурентних переваг країни і зменшення бар'єрів для її економічного прогресу, а тому підвищення стійкості функціонування банківської системи, про невисокий рівень якого свідчать міжнародні рейтингові оцінки, має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності, яке забезпечуватиме зростання конкурентоспроможності, що є дуже актуальним завданням у короткостроковому та середньостроковому періодах. ■

Таблиця 3

Динаміка Індексу фінансового розвитку України

Показник	Рік			
	2009	2010	2011	2012
Індекс фінансового розвитку (ІФР) (Financial Development Index, FDI)	53	53	54	59
Кількість країн у групі	55	57	60	62
З складова: Фінансова стабільність:	55	55	59	60
Стабільність валюти	48	49	52	55
Стабільність банківської системи	51	32	46	39
Ризик кризи суверенного боргу	55	56	57	54
Бальна оцінка (1 – 7)	2,7	2,8	2,6	2,6
З складова: Фінансова стабільність:	3,2	3,1	2,9	3,1
Стабільність валюти	3,3	2,5	2,2	2,6
Стабільність банківської системи	3,9	4,3	3,9	4,0
3.07 Частота банківських криз	3,5	3,5	3,5	3,5
3.08 Індикатори фінансової стійкості	2,0	1,0	1,0	2,0
Ризик кризи суверенного боргу	2,2	2,2	2,2	2,6

Джерело: складено за даними ВЕФ [10].

Аналіз звітів ВЕФ про фінансовий розвиток засвідчив, що п'ятірка країн-лідерів за останні роки не змінилася: Гонконг, США, Велика Британія, Сінгапур, Австралія. Україна, на жаль, також у післякризові 2009 – 2012 роки займає стабільно третє з кінця місце у рейтингу. Бальна оцінка по ІФР за підсумком 2012 р. навіть дещо знизилась до 2,6 (із 2,7 у 2009 р.), по субіндексу «фінансова стабільність» до 3,1 (порівняно із 3,2 у 2009 р.). Фінансова стійкість банківських установ України оцінена у 2,0 бала, що є досить низьким показником (максимальне значення 7).

Погіршення макроекономічного середовища на фоні політичної нестабільності у 2013 р. створювали додатковий тиск на стійкість банків. Вразливість вітчизняних банківських установ дала підстави експертам Міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's віднести банки України до групи 10 найслабкіших за рівнем ризиків (Banking Industry Country Risk Assessment – BICRA) [11].

ЛІТЕРАТУРА

1. Долінський Л. Моделювання кредитних рейтингів за національною та міжнародною рейтинговими шкалами / Л. Долінський // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 10 – С. 50 – 54.
2. Корнилюк Р. Рейтинг проблемності кредитних портфельів – 2013 / Р. Корнилюк, Є. Шпитко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://real-economy.com.ua/publication/ratings/43756.html>
3. Карминский А. М. Рейтинги в экономике: методология и практика / А. М. Карминский, А. А. Пересецкий, А. Е. Петров ; под ред. А. М. Карминского. – М. : Финансы и статистика, 2005.
4. Николаенко С. Новые подходы к использованию рейтингов в банковской практике / С. Николаенко, О. Смородинов // Банковские технологии. – 2009. – № 7-8. – С. 82 – 88.

5. Хейнсворт Р. Сопоставимость уровней кредитных рейтингов, присвоенных разными агентствами / Р. Хейнсворт // Деньги и кредит. – 2009. – № 12. – С. 46 – 50.

6. Бабкіна І. Адекватність оцінок провідних рейтингових агентств / І. Бабкіна // ВІСНИК КНТЕУ. – 2011. – № 4. – С. 61 – 71.

7. Ксав'є Сала-і-Мартін, Дженіфер Бланке, Маргарета Дрзеник Хану та ін. Глобальний індекс конкурентоспроможності. Визначення продуктивного потенціалу країн // Всесвітній Економічний Форум. Женева. Швейцарія, 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://experts.in.ua>

8. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/reports>

9. The Global Competitiveness Report 2013–2014. World Economic Forum. Geneva, Switzerland, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>

10. The Financial Development Report 2012. (2012). Insight Report. World Economic Forum, USA Inc. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.weforum.org

11. Банки України отнесли к группе самых слабых по уровню рисков. УНИАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.unian.net/finance/877997-banki-ukrainyi-otnesli-k-gruppe-samyih-slabiyh-po-urovnyu-riskov.html>

REFERENCES

Babkina, I. "Adekvatnist otsinok providnykh reitynhovyykh ahentstv" [Adequacy assessments leading rating agencies]. *Visnyk KNTEU*, no. 4 (2011): 61-71.

"Banki Ukrainy otnesli k gruppe samykh slabyyh po urovniu riskov. UNIAN" [Ukrainian banks are attributed to the weakest group on the level of risk. UNIAN]. <http://economics.unian.net/finance/877997-banki-ukrainyi-otnesli-k-gruppe-samyih-slabiyh-po-urovnyu-riskov.html>

Dolinskyi, L. "Modeliuvannia kredytnykh reitynhiv za natsionalnoiu ta mizhnarodnoiu reitynhovymy shkalamy" [Modeling credit ratings on a national and international rating scale]. *Visnyk NBU*, no. 10 (2010): 50-54.

Kheynsvort, R. "Sopostavimost urovney kreditnykh reityngov, prisvoennykh raznymi agentstvami" [Comparable levels of credit ratings assigned by different agencies]. *Dengi i kredit*, no. 12 (2009): 46-50.

Karminskiy, A. M., Peresetskiy, A. A., and Petrov, A. E. *Reytingi v ekonomike: metodologiya i praktika* [Rankings in Economics: Methodology and Practice]. Moscow: Finansy i statistika, 2005.

Kornyliuk, R., and Shpytko, I. E. "Reitynh problemnosti kredytnykh portfeliv - 2013" [Rating problematic loan portfolios - 2013]. <http://real-economy.com.ua/publication/ratings/43756.html>

Nikolaenko, S., and Smorodinov, O. "Novye podkhody k ispolzovaniyu reytyngov v bankovskoy praktike" [New approaches to the use of ratings in the banking practice]. *Bankovskie tekhnologii*, no. 7-8 (2009): 82-88.

Ofitsiyniy sayt Vsesvitnyoho ekonomichnoho forumu. <http://www.weforum.org/reports>

Sala-i-Martin, K., Blanke, Dzh., and Drzenyk Khanu, M. "Hlobalnyi indeks konkurentospromozhnosti. Vyznachennia produktyvnoho potentsialu krain" [The Global Competitiveness Index. Definition productive potential]. <http://experts.in.ua>

"The Financial Development Report 2012. (2012). Insight Report. World Economic Forum, USA Inc" www.weforum.org

"The Global Competitiveness Report 2013-2014. World Economic Forum. Geneva, Switzerland, 2013" <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>

Науковий керівник – Скрипниченко М. І., доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (м. Київ)